

Україна

**УРЯДОВИЙ УПОВНОВАЖЕНИЙ У СПРАВАХ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ**

Government Agent
before the European Court of Human Rights
Ukraine
вул. Городетського, 13, м. Київ, 01001, Україна

Agent du Gouvernement
auprès de la Cour Européenne des Droits de l'Homme
l'Ukraine
13, Horodetskogo St. Kyiv, 01001, Ukraine

Тел.: +380 44 278-37-23, факс.: +380 44 271-17-83
E-mail: themis@minjust.gov.ua http://www.minjust.gov.ua

12.05.16 № 3983/12.0.1/46-16

На № _____

Міністерство внутрішніх справ України
вул. Академіка Богомольця, 10, м. Київ,
01601

Національна поліція України
вул. Академіка Богомольця, 10, м. Київ,
01601

**Головне управління Національної поліції
в Черкаській області**
вул. Смілянська, 57, м. Черкаси, 18036

✓ **Національна академія внутрішніх справ**
пл. Солом'янська, 1, м. Київ-ДСП, 03035

*Щодо виконання рішення Європейського суду
з прав людини у справі «Собко проти України»*

17 грудня 2015 року Європейським судом з прав людини (далі – Європейський суд) ухвалено рішення у справі «Собко проти України», заява № 15102/10, яке набуло статусу остаточного 17 березня 2016 року.

У вказаному рішенні Європейський суд констатував порушення пункту 1 і підпункту «с» пункту 3 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у зв'язку з обмеженням права заявника на правову допомогу на початковому етапі розслідування.

Крім того, Європейський суд зобов'язав державу сплатити заявникові 1 000 (тисячу) євро відшкодування моральної шкоди.

Факти справи та суть порушень зазначено у стислому викладі рішення, що додається.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та пункту 1 статті 46 Конвенції рішення Європейського суду є обов'язковими для виконання Україною.

Під виконанням рішення Європейського суду слід розуміти виплату відшкодування, а також вжиття державою додаткових заходів індивідуального

16 2388 16
05 2
- 2

характеру, спрямованих на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні Європейського суду, та заходів загального характеру, спрямованих на усунення підстав для надходження до Європейського суду аналогічних заяв проти України у майбутньому.

За цими критеріями Комітет міністрів Ради Європи (далі – КМ РЄ) здійснює оцінку виконання державою рішень Європейського суду, виходячи з інформації, наданої державними органами щодо заходів, вжитих на виконання вказаного рішення. Відповідні положення закріплені у Правилах КМ РЄ щодо контролю за виконанням рішень Європейського суду та умов дружнього врегулювання (від 10 травня 2006 року).

Обсяг та суть заходів індивідуального та загального характеру, необхідних для виконання кожного конкретного рішення Європейського суду, безпосередньо залежать від характеру порушень, констатованих Європейським судом.

Порушення, встановлене Європейським судом у цій справі, стосується обмеження права заявника на правову допомогу на початковому етапі розслідування. Так, у цій справі заявника спочатку було допитано як свідка загибелі його малолітнього пасинка, згодом його було доправлено до відділу міліції, де він, за відсутності захисника, дав визнавальні покази, після чого щодо заявника було порушено кримінальну справу за підозрою у вбивстві дитини. Проте пізніше заявник відмовився від своїх визнавальних показів та стверджував, що надав їх внаслідок психологічного та фізичного впливу на нього працівників міліції.

Перш за все, Європейський суд звертає увагу на те, що відповідно до його усталеної практики *«особа набуває статусу підозрюваного, який обумовлює застосування гарантій статті 6 Конвенції, не тоді, коли їй цей статус надається офіційно, а тоді, коли національні органи влади мають достатні підстави підозрювати цю особу у причетності до злочину»* (п. 53 рішення).

Відповідно до обставин цієї справи, Європейський суд зазначив, що *«...принаймні з вечора 3 жовтня 2008 року із заявником de facto поводитись як із підозрюваним в умисному вбивстві, а отже він мав право на доступ до захисника...»* (п. 55 рішення).

Європейський суд зауважив наступне:

«56. Незважаючи на те, що доказів отримання первинних визнавальних показів заявника під тиском немає, Суд вважає, що сам факт доправлення його до відділу міліції та допиту там без надання правової допомоги захисника свідчить про його вразливість. Це питання набуває ще більшої ваги з огляду на низький рівень його розумового розвитку, який, як було встановлено під час судово-психіатричної експертизи, межував з легкою дебільністю (див. пункт 25). Відповідно, Суд має сумнів щодо того, що заявник міг повною мірою розуміти наслідки зізнання у вчиненні вбивства свого малолітнього пасинка.»

Крім того, Європейський суд зазначив, що *«... його первинні визнавальні покази вочевидь вплинули на стратегію слідства та створили межі, в яких мала будуватись подальша стратегія захисту заявника. Відповідно, незалежно від того, чи вирішив заявник відмовитись від визнавальних показів, чи підтримувати їх, початкове порушення його права на захист не могло бути виправлено самим лише фактом подальшого надання йому правової допомоги...»* (п. 58 рішення).

Так, дослідивши надані йому докази та ухвалюючи рішення у справі «Собко проти України» Європейський суд дійшов висновку, що *«...право заявника на*

правову допомогу захисника було обмежено на початковому етапі кримінального розслідування, що не існувало вагомих підстав для такого обмеження та, що його визнавальні покази, надані під час допиту працівниками міліції за відсутності захисника, були використані для його засудження.» (п. 61 рішення).

З огляду на характер порушень, констатованих Європейським судом у справі «Собко проти України», прошу вжити таких заходів для виконання цього рішення та попередження аналогічних порушень в майбутньому:

- 1) Провести службову перевірку у зв'язку із незабезпеченням заявнику правової допомоги працівниками Чорнобаївського РВ УМВС в Черкаській області під час допиту заявника 3 та 4 жовтня 2008 року;
- 2) забезпечувати ефективне процесуальне керівництво під час досудового розслідування, недопущення допиту осіб з порушенням їх права на захист;
- 3) забезпечити неухильне дотримання працівниками органів внутрішніх справ положень чинного законодавства України, в тому числі Конвенції та практики Європейського суду щодо забезпечення права на захист;
- 4) довести до відома працівників органів внутрішніх справ всіх рівнів висновки Європейського суду у цій справі.

Окремо повідомляю, що найближчим часом автентичний переклад вказаного рішення буде надруковано у збірнику нормативно-правових актів «Офіційний вісник України» та розміщено на сайті Міністерства юстиції України (www.minjust.gov.ua).

З метою забезпечення належного звітування держави перед КМ РЄ прошу повідомити про результати розгляду цього листа до **30 травня 2016 року**.

Додаток: стислий виклад рішення у справі «Собко проти України» на 2 арк.

О.В. Давидчук
В.о. Урядового уповноваженого

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ
СПРАВА «СОБКО ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF SOBKO v. UKRAINE)
Заява № 15102/10

Стислий виклад рішення від 17 грудня 2015 року

3 жовтня 2008 року заявник разом з дружиною копав картоплю на городі, а його донька та пасинок знаходились у їх будинку поблизу. Після того, як заявник вчергове пішов додому подивитись до дітей, він повернувся і повідомив, що його пасинок мертвий.

У той день заявника двічі допитували в якості свідка, і він стверджував, що мав місце нещасний випадок – задушення хлопчика кабелем від телевізора. Після цього заявника було доправлено до відділу міліції, де він написав явку з повинною, в якій зізнався, що задушив В. У зв'язку з цим щодо заявника було порушено кримінальну справу за підозрою у вбивстві дитини.

4 жовтня 2008 року заявника було офіційно затримано як підозрюваного, і він написав ще одну явку з повинною такого ж змісту, що й попередня, та відмовився від правової допомоги. Наступного дня заявник, вже у присутності призначеного йому захисника, знову підтвердив свої визнавальні покази. Позиція заявника не змінювалась до 10 лютого 2009 року, коли під час допиту в якості обвинуваченого він заперечив свою вину і вказав, що надав визнавальні покази під примусом.

Під час провадження було проведено судово-психіатричну експертизу заявника, за результатами якої встановлено наявність у нього легкої інтелектуальної недостатності на межі легкої дебільності.

18 травня 2009 року апеляційний суд Черкаської області, діючи як суд першої інстанції, визнав заявника винним у вчиненні умисного вбивства дитини та призначив йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на дванадцять років. При винесенні рішення суд посилався на визнавальні покази заявника від 3 та 5 жовтня 2008 року, але не врахував визнавальні покази від 4 жовтня 2008 року, оскільки у той день заявника слід було допитувати як підозрюваного у присутності адвоката. Твердження заявника про вплив на нього з боку працівників міліції було відхилено як необґрунтовані. При призначенні заявнику покарання суд першої інстанції в якості пом'якшуючої обставини врахував факт явки заявника з повинною.

Заявник оскаржив вирок до Верховного Суду України і, серед іншого, поскаржився на відсутність у нього доступу до захисника під час першого допиту 3 жовтня 2008 року. Верховний Суд України на судовому засіданні за участю прокурора, але за відсутності заявника або його захисника залишив вирок суду першої інстанції без змін. Суд дійшов висновку, що право заявника на захист не було порушено, оскільки протокол про явку з повинною від 4 жовтня 2008 року було вилучено з доказової бази.

До Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд) заявник скаржився за пунктом 1 та підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з обмеженням його права на правову допомогу на початковому етапі розслідування, а також у зв'язку з відсутністю в нього можливості взяти участь у засіданні Верховного Суду України.

При розгляді скарги заявника за статтею 6 Конвенції Європейський суд посилався на свою усталену практику, згідно з якою особа набуває статусу підозрюваного, який обумовлює застосування гарантій статті 6 Конвенції не тоді, коли їй цей статус надається офіційно, а тоді, коли національні органи влади мають достатні підстави підозрювати цю особу у причетності до злочину. У цій справі заявник допитувався кілька разів ще до того, як йому було призначено захисника. Європейський суд підкреслив, що принаймні з вечора 3 жовтня 2008 року із заявником *de facto* поводитись як з підозрюваним в умисному вбивстві, а отже він мав право на доступ до захисника. Питання про розуміння заявником наслідків його визнавальних показів ускладнюється з огляду на низький рівень його розумового розвитку. У зв'язку з цим Європейський суд дійшов висновку, що право заявника на правову допомогу захисника було обмежено на початковому етапі розслідування, що не існувало вагомих підстав для такого обмеження, та що його визнавальні покази, надані під час допиту працівниками міліції за відсутності захисника, були використані для його засудження, а отже було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у поєднанні з підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції.

Водночас, розглянувши скарги заявника в частині порушення принципу рівності сторін, Європейський суд зазначив, що хоча присутність заявника на засіданні суду касаційної інстанції була важливою для справедливості провадження, проте у матеріалах справи були відсутні будь-які докази подання заявником або його захисником відповідного клопотання. Європейський суд зробив висновок,

що відсутність у заявника можливості взяти участь у засіданні суду касаційної інстанції була наслідком недотримання ним існуючих процесуальних формальностей, які не були для нього обтяжливими або незрозумілими, у зв'язку з чим не було порушення статті 6 Конвенції.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

- «1. *Оголошує* заяву прийнятною;
2. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у поєднанні з підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції у зв'язку з обмеженням права заявника на правову допомогу захисника під час першого допиту;
3. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у зв'язку з відсутністю у заявника можливості взяти участь у засіданні Верховного Суду України;
4. *Постановляє*, що
 - (а) упродовж трьох місяців з дати, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач повинна сплатити заявникові 1 000 (одну тисячу) євро відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-яких податків, що можуть нараховуватись; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на вищезазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;
5. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.»